

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer ha-Milu'im

Schönhack, Joseph

קסוי, קאהנייש

Varsha, 629 = 1869

ר תוא

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9688

ט א ל) [מל'ר *caput* (קאָפּף) ראש] הקרן של איזה סך.
 ב) ראש ל"מ (כמד' יד ד) נתנה ראש (אַבערסט, געביעטער) נגיד ומצוה.
 א) רב (קסלג ז ו) די מרבי קיסין. (ישעי' יט ז) וייבש רובי דנהרא (וואכסען, געגעכסע) ענין צמחים וגידולים.
 ב) רב רבו (דמיאל ד לג) ורכו יתירה הוספת לי (גראַכסע, ווירדע) כבוד וגדולה. רבות א.
 רבד (חולין קמ:) בין שני רובדי אילן (צווייגע) ענפים.
 א) רובה ל"מ (כנאשית כא כ) רובה קשת (שיטצע, באַגענ-שיטצע).
 ב) רובה (ינו' סמחיס י') ; כן קראו את החרוסת באיזה מקומות.
 א) רבי ת' לא תשיך (דברים כג כ) לא תרבי. ת' תרבות (ויקרא כה לו) רוביין (וואוכער).
 ב) רבי (ז"מ פו.) רבי לא יתקרי (לעהרער, געלעהרטער).
 רובן (פרס יב) כוש של רובן, וי"ג "אורבן" (באסט) פי' שטוין בו את הסיב.
 רבן ת' נדיבתי (חיוז ל טו) רבנותי (אנועהען, ווירדע). (מקלים פ יא) רבנין אמרין [נראה שצ"ל "אמורין"] אלימין (ווירדיגע). (ז"ר סא) שנעשו ב' כליותיו כמין שני רבנים, אולי יש לגרום "רדנים" *ρωδός* (שמראָממענדע פֿליע-סע). (סס לה) הנוס' כמין ב' כדים.
 רבונא ת' שוד (משלי כד ז) רבונא; צ"ל "רכונא" ע"ע לקמן.
 רברב (איכה ז ט) מלכא ורברבנהא (גראַסע; פֿיעלע).
 רבת (יזמות כא:) אימא רבתי קרי לה (גראַסמוטטער) אם האב או האם.
 רביתא (תר"ש ז יג) רביתא עלה (מאָדכען)

בקשושית (ברעטכען) הם דפים הקום שנותנים כשני צדי עצם הנשבר לישרם ולחברם. (תוס' שניע' ז) אבל מלקמים קשושית (שפאָנכען, ברעטכען).
 קשות (חולין נה.) קשות שהתלעו; מל"מ "קשואים" (גורקען).
 קשתן (תוס' שנת יד) ולא יקריח בקשתנית (באָהרער) מקרה, כע' קשט ב.
 קתב (תוס' שניע' ו) זיתים אין עושין בקתבי (א' ארט פרעססע) כע' קטב ג. (תוס' מכות י) מניח כדי קתבו; צ"ל "קתבו" מין מועקה לכבוש ולעצור בה את הזיתים.
 קתך; עיי"ע שלפ"ו.

ר

ראג (משלי יב יב) ראג רשיעא (געלויס-טען, ווינשען) ענין חמדה.
 ראגום (מד' מקלים לד) כיון שראה אותו הריאגוסו (את דוד) בא ברנליו, אולי צ"ל "דיאגוסו" *diagos* (הינאיבער-דורכ-פֿיהרען) המעביר את האורחים דרך שער העיר למקום צרכם.
 ראה ל"מ (ש"ס טז ח) ראיתי בבניו (געפֿאללען, וועהלען) ענ' בחירה. (כמוזוס קמ:) רואה אני את דברי אדמון.
 ראוי ל"מ (סמח ז ט) הראויות לתת לה (בעשטימסט, געאייגנעט, פֿעהיג, אנועהגליך).
 ראוי (זמחיס ה.) לא ראי זה (בעוויין) הוכחה וראיה, ומה ראית.
 ראם ל"מ (דברים לג יז) וקרני ראם קרניו; מין חיה טהורה, ויש יתרגמוהו ביע"ל, אולם בגמרא (ז"ז עג:) משמע שהוא מין חיה גדולה מאד לא נדע כעת על עפר משלה, ועי' תוס' זבחים (קיג:). בלשון ארמי "רימא".
 א) ראש ל"מ (ויקרא ס כד) ושלם אותו בראשו. (מסדהרין ג:) שאינו משתלם בראש (הויפטזוממע, קא פֿי-)

(מארכען).

רגג ת' ונחמד (בראשית גו) ורגיג (אנ-גענעהם, ליעבליך).

(א) רגיל (זכורות יא.) רגיל הכא ורגיל הכא; לדעתי צ"ל "רגי להכא ורגי להכא" (געוואגען, גלייך) כהוראת מלת רגיא שם לפני זה [נה].

(ב) רגיל (זכרות כז:) לבריא המרגיל. (ע"ז יז:) בשעת הרגל דבר.

(עס לז.) הא ידע דארגולי; בל"ע רג"ל (מאנן, גאטטע; בעגאטטונג) ענ' ביאה, כשם בעל ובעילה.

(ג) רגיל ת' סופר מהיר (סהלס מה ז) ספרא רגיל (געאיבט, געשיקט) שגור.

(א) רגל ל"ם (שמות כג יד) שלש רגלים (פייערטאג) יום טוב.

(ב) רגל (ינמו' פה:) מפני שהוא מרגילה (איינפיהרען) מוליכה ומחנכה דבר הזה, עי"ע רגל א.

(ג) רגל (ירו' ינמות ד) הן דעימך רגלך [עד דלא ייתי שמואל ויפסלינך]

(וויא דוא נור פייסע האסט) פי' רוץ מכאן כל אשר בכחך לרוץ, והוא לשון מליצי. (עס קדושין ג) "הן דעימך מגלך" וצ"ל כמו כאן.

(ד) רגל (שה"ר, הנך יפה ב') יונה זו משיגרת רוגליות הרבה

regula regionis (ריכמונג, ליניען) מעוקל לרוחות שונים.

רגלא בחבריה ידע (ע"ז כז:) ל"ם (סהלס טו ג) לא רגל (פער-ליימדער) וי"ג "רגלא" ע"ע.

רגם ל"ם (ויקרא כד יד) ורגמו אותו (שטייניגען). (איכה א יח) בגין כן רגמו רגומיא (שימצען, שליידערער).

רגן ת' ויחפרו (דברים א כז) ויתרגנו; כמו "ויתרגלון" (אויסשפעעהען) יהיו מרגלים.

(א) רגע ל"ם (ישעי' נא טו) רוגע הים (ע"ז יז) רגע (ריטצע, שפאלטע) ענ' בקוע.

(ב) רגע (ירו' ז"כ ג) בתנוק שאינו מרגיע, אבל בתנוק המרגיע; בל"ע רג"ע (פערלאסען) פי' שאינו עוזב עוד מקומו מעצמו.

רגש (שמ"כ כז ח) ואתרגישת ארעא (בעוועגען, בעאונרוהגען).

(א) רד (שה"ר, אמרתי אעלה) סגיד לצלמא דרידא ליה; מל"ם "רודה" שהממשלה שלו.

(א) רדד ת"י בקרתו (ויקרא יג נה) ברדדיה (ריקוישע, ד' גלאמע זיישע ד' געוועבעס) הצד השמאלי אשר להבגד פנימה.

(ב) רדד (דברים טא:) כי מרדדן מקצצן בדיה

[נה] רגיל (זכורות יא.) ר"י נשיאה הוי ליה פטר חמוד שדריה לקמיה דר"ס א"ל כמה צעינא למיתב לכהן? א"ל הרי אמרו עין יפה צאלע עין רעה צסקל, צינונית צרגיא, אמר רבא הלכתא צרגיא וכמה תלתא זוזי רגיל הכא ורגיל הכא. קן הנוס' גס צתוס' והרא"ש כו'. רש"י ז"ל לא פירש מלת רגיא כלל רק כתב רגיל הכא ורגיל הכא "פחות מסלע ויותר משקל" ורבינו הערוך כתב בערך רגיא "והיינו פירוש רגיא דרגיל הכא ורגיל הכא" כו', וע"ז הוסיף המוספי "תרגום פלס רגיא (משלי טז יא) ע"כ. ולכן חתמתי צספרי המשביר (וואגע, גלייכגעוויכט) וענינו "משקל ושקול" כמו שקול הדעת, צ"ד שקול, ויהיה הפירוש "צינונית צרגיא" צסקול וערך ממוצע, כאשר בארו "וכמה? תלתא זוזי" שהוא ממוצע צין סלע שהוא ד' זוזי וצין שקל שהוא צ' זוזי; ומה נראה לדעתי שתחת מלות רגיל הכא ורגיל הכא (שאין צהס טעם) צ"ל רגי להכא ורגי להכא, פי' שקול לצד של סלע כאשר הוא שקול לצד של שקל, והמעתיק כתב במקום זה מלת רגיל כאשר הוא רגיל צמלה זאת, (הערה זאת כתובה צהכרמל שנת תרכ"א נומ' כח).

מאנען) וע"כ יכנו את המחלות עם מלת
 "רוח" לפניהם, וכן נמצא ברח"ל [גו].
רחוב (מגילה כה:) רחובה (גאססע,
 ברייטער פלאצמן) ל"ם.
רחוותא ת"י ריחיים (צמד' יא ח)
 ריחותא (מיהלע).
רחל ת' בצבין (ישעי' סו כ) ברחלין,
 וי"ג "בדחלין" (רענטהירע).
רחלא (ישעי' נג ז) וכרחלא קדם גוהא
 (שאפף, לאמס) ל"ם.
רחם ת' חומות וחיל (ישעי' כו ח)
 שורהא ורחמן; נראה שצ"ל
 "וחרמין" מע' חרס ג (קלופט, גראבען)
 חפירה וחלל בארמה מסביב החומה;
 או אולי צ"ל שורהא "ורתקין" כמו בש"ס
 (צ"מ קז): דמהדר ליה שורא ורתקא,
 ומסיים שם רש"י "כמו חיל וחומה".
רחמן ל"ם (איכה ד י) גשים רחמניות
 (בארמהערציג, גינסטיג). ונקרא
 השם ב"ה "רחמנא" כי רחמיו על כל
 מעשיו.
רחק ת"י תועבה (דברים כ"ח) מרחקא
 (פערן; אבגעשירעט).
רחש ת' בחיטי מינית (יחזקאל כז
 יז) בחיטי ריחוש; אולי הוא
 מין חטים שבהורעו יתן חטים הרבה,
 ויהיה זה מע' שאח"ז.
רחש (וי"ל ל) רחוש בבנים; מל'
 שרוץ (וויסמעלן, מעהרען)
 ענין רבוי, ע"ע דחם.
רחש (איכה ג כג) ניסין חדתין
 מרחיש בצפריא. (מגילה ז):
 מתרחיש ניסא (עראיינגען, טרעפפֿען).
רחש ת' אחישה (תהלים נה ט)
 ארחיש (איילען).
 רטב

בידיה; אולי צ"ל "כי מידרין" מל"ר
duro (הארט) ענין קשוי. וי"ג "מורדין"
 פי' שהשריגים מתקשים לזרדין.
רדינון (א) רדיון (יו' שנת ז) לכש לוכשא
 בו' רדינון היא הדא היא
 הדא (בוימוואלוויידע).
רדינון (ב) רדיון (מ"ט ו י) ותרין רדינון
radivos (שוואנקע גערטע,
 פייטשע). הם הליקטאריין נושאי השבטים
 בלכת המושל, בזמן מלכות רומי.
רדף ת"י ענבי נזיריכם (ויקרא כה
 כ) ענבי רדופיכון; צ"ל
 "דרופיכון" *δραπω* (אבפֿליקען, אבד'
 שניידען) העומדים לבצור.
רדף (ב) רדף (שס"ר, אם חומה) שהלכה
 לעשות רגל רדופים (בעווד).
 (יו' כמוצות ז) איזהו רגל רדופים זה
 רגל ראשון שאביה רודפה לבית בעלה.
רהב ל"ם (משלי ו ג) ורהב רעד,
 ותרגומו "וחביל" (פפֿאגד) לשון
 ערבון, וכן בלס"ו רהב, ובל"י *αργαβω*.
רהבא (תהלים פט יא) רהבא הוא פרעה
 (איבערמוטשיג) גאה.
רוח ת' מנרש (יחזקאל ד) ריוח (רוים,
 פלאַטצע).
ריותא (וי"ל כו) בריה דריותא, ע"ע
 דיותא לעיל.
רוז (יו' מ"ק ח) וקוברין אותו ברזים
 (שס סנהדרין ו) הגיר', בארזים" פי'
 ארונות של ארזים.
רוק (שנת נא:) ואין מרוקין בו' השלג;
 כמו "רסק" (צעררייבען) בערך
 רסק א.
רוח; רוב מחלות האדם יחסו בשנים
 מלפנים לרוחות מתדבקות (דע-

[גו] רוח, כל התפעלות הנפש והשתנות פנימיות הגוף מחולי או תאוה וכעס (שנס זה חולי)
 שגוען וכדומה כנו שנס רוח (ליידען, קראנקהייט) כמו (בכורות מד): רוח
 קלריה. (פסיקתא פרה) רוח חזיפה. (חולין קה:) רוח נכדא. (פסחים קיא:) רוח פלגא. (שס
 קיב.) רוח רעה. (שס קיא.) רוח זנוגים. (גיטין סז:) דהא רוחא קורדייקום שמה. (שנת
 פב.) רוח זוכמא בו'.

רמב ת' לשד (סהלים לז ד) רמב (זאפֿט, ד' גרינע ד' ביימע).
 (ש"ר, אני חבצלת) הרמבתי מע"ט כשושנה; ענין גידול צמוח והתרחבות.
רמג (צמ"ר יז) מסרונה רמגנית; צ"ל "רמגנית", עיי"ע רמג ב.
רמט (ש"ר, לסוסתי) והיה נראה (העגל) כמרמט לפניהם (שוידערן); זיך בעוועגען ענין תנועה.
רמי ע"ע דימי לעיל.

רמין (סוסה כט.) רמין מנושא ולא ידע; בל"ע רמין (קוידערוועלש) מלים נשחתים בלשון בלתי מובן לשומעו.
רמש (איכס ג מה) מלטולין ורמושין. (סהלים קלו ט) ומרמש ית מלייד (צערשפרענגען; פֿערשטאָססען) מע' רמש א.
רמש (תכ"ט ו יא) כד אודני מרמשן; צ"ל "מרמשן" פי' נתחרשו, עיי"ע מרש ג.

רכב ל"מ (ווייך, צאָרטליך) ענ' רכות ועונג. (שמו"ר ז) כמה רכוכים התקנת למעוברת. עיי"ע מרכך לעיל.
רכן ת' שוד (משלי כא ז) רכונא, וכן ת' כמתלהמים (קס יח ח) מרכנן (צערברעכען, פֿערברעכען).
רכס (שמו"ר עו) רכסים של מים שנאמר המקרה במים; בל"ע רכיזה (באלקען).

רכס; בל"ר *riaxo* (צאנקען, הא-דערן) ענין מחלוקת. ואולי נבאר בן הכתוב (סהלים לא כא) תסתירם בסתר פניך מרוכסי איש, תצפנם בסוכה מריב לשונות; גם לא תרחק הוראה זו מהוראת מלת "רכסים" (אונעבענען).

רכסא ת' רכש (חסמח ח י) רכסא (ראָס).
רכפת (מ"א ו ט) דרכפת רישיה (צו-זאממענפֿיגונג).

רם (חגיגה טו:) אי נקמיה ביד מאן

מרמו ליה. (פסחים י:) ארמוי ארמיה מיניה (ענטרוויסען, ווענגעהמען) ענ' לקיחה בחוקה ותקיפות.
רמז ת' קורץ בעיניו (משלי ו יג) רמז; בל"ע רמ"ז (ווינקען, געבערדען) כשם "רום" (אויב טו יז).

רימין (דמאי ח) השתיך והרימין *rhamnus* (ברוסטבערע) מין פרי, עיין תוה"א ח"ב הערה נט.
רמן (ע"ז ל:) ורומנא דאפי (וואנגע) צדי הפנים מתחת לעינים.

רימנא (אויב לט ט) דתקמור רימנא בתלמא (ביפֿעל) עיי"ע ראם לעיל.

רמזא (שמות כח ח) מרמזן ברהב (פֿאסונג, געפֿאסט).
רנד (ירוש' שניעית ז) עיקר הדנדא, ובמשנה הגיר' הדנדא (פֿעפֿער-מינצע).

רנן ת' הגיון (נסהלים); וכן בלס"ו רנ"א (דענקען, שפרעכען) ענ' מחשבה.
רים (רו"ר, ליני) כריסא של חכינא; צ"ל "כאריסה" (גיפֿט) כע' ארס.

רים ת"י עמק המלך (נלאשית יד יז) בית ריסא דמלכא. (ש"ר, לריח) ביהמ"ד היה עשוי כמין רים (ציר-קוס, א' לאַנגליכרונדער שויפלאמץ צו אללערלוי אָפֿפֿענטליכען שוישפיעלען).
רים (נכורות לח:) הרים של עין שנקב (אויגענדער) העור שנפתח ונכסה על העין; אולי נקרא ע"כ "רים" על שם גודל תועלתו בעברו בכל רגע על העין ללחלח ולרסם אותה (בע-פֿייכטען) מע' רסם א.

רם ת' נפתי משכבי (משלי ז יז) רסית (רייכערן, בעגעמטצען) מע' רסם א.
רסנא ע"ע רסנא לעיל.

רסם (ינו' סוסה ט) ועל הארום רסיסה; מין תוף מכוסה בעור מצד אחד (פויקע).

רסתקא (תכ"ט ו י); בקצת נוס', ע"ע רסתקא

דסתקא .

רע (א) ר"ס טז: תוקעין ומריעין ; לשון תרועה (לארמ-בלאזען) .

רע (ב) ר"ס טז: כריעין לה בסופה . (צ"ק ז: הורע כחו (שלעכמ, איבעל; ערגער) .

רע (ג) וי"ר טו) לחמורה שרעת ונכוית (פערלעצט) פי' שנעשה לה פצע ומום [ונתרפא בהשארת רושם המום] ע"ע "כו" לעיל .

רעב (זינס כה: הרי זה רעבתן (פֿרע-סער, הונגעריג) .

רועד (ס"ו ויקרא יא יא) צידהק ורועדיהק; צ"ל "ציריהק ורוטביהק" (זופפע) .

רעוא ת' רצון (יכמי' ו'כ) רעוא (וויללע, וואהלגעפאללען) .

רעיון ל"מ (קסלח א יז) רעיון רוח (געראנקע, פֿערשטאנד) מחשבה . (יכו' שנת יז) כל חולי זה רעיון (דענקען, ערפֿינדען) לדאונ בעצה ותחבולה לפרנסתו, מע' חל יא . (יכו' כמוכות ה) רעיון רעיון אית לרשב"ל (נאכ-דענקען) פי' יש לעיון בדבריו .

רעין (צמד' יט ב) לא אירעצא בזקתא (שלאגען) ל"מ .

רעין (יכו' מגילה א) ברעץ נתנה תורה ; הוא כתב שמרוני או עברי, ונקרא גם לבונאה" .

רף (שמו"כ ה) גרפים אחס לשון טנוף ; ענין רפיון מעיים, כדאמרינן : דקמיט מרפי ליה, שענינו פתיחת המעיים למנוף; או הוא מל"י *quros* (שמוטציג) .

רפא (ילמד' טוה) גפן כו' שהיא עושה שלש רפאות לכל שנה; צ"ל דרפאות *δραπω* (אבפפליקען, אב-שניידען) ענין בצירה, ע"ע רדף לעיל .

רפא (ס"י שמוט ד כו) ארפו מחבלא מניה (נאכלאסען) . (משלי יח ט) דמתרפה בעבירותיה (שלאף, נאכ-לאַסיג) ל"מ .

רפא (ג) רפא ת' והתמהו (חזקוק א ה) אחרופו (ערשטויגען, שמוט-צען) .

רפסוד (ילמד' כראשית) רפסודות שתחת רגליו ; צ"ל "אפסודות" *υποποδιον* (פֿוסבאנק) עי"ע אפיפורין .

ריפע (ס"כ, צוארד) יקבי המלך כו' עד שיחיה ריפע ; ובילקוט הגיר' "שיחי דיפי" עומק של יפו *Jaffa* שם עיר אצל ים התיכון .

רפק ל"מ (ס"ש ח ה) מתרפקת ; בל"ע רפי"ק (געפֿעהרטען, געוועלל-שאפֿטען) ענ' ריעות וחביבות, (צ"ר מה) .

רפש (צ"ר עז) והרפיש עצמו לפניו (זיך ווערפֿען, נייעדערשטיר-צען) מע' רפס ב .

רפש (אי"ר, מטרומ) כמה רפשים עשיתי (ענטווארף, פלאַנע) תחבולות .

רצד (וי"ר כו) אול ורצד עלוי (לויערן) ענין מארב .

רצה (חגיגה יד: הרצה דברים לפני ריב"ז . (משלי ו כב) ותתער היא תהוי רצייד (פֿאַרשמעללען, פֿאַרלעגען) ענין הצעה שיחה ופדישה, מע' רצי .

רצע (סוטה יד) מסרוהו לרצען ורצעו (גייסלער) מכה ברצו עה .

רצף (שבת טז: דרצפינהו מרצף (שמעלמזצען) ששברן והתיכון, מל' צורף .

רצף (צ"ר ז) חבוט חבטך רצוף רצפך (קלאַפֿען) . (כדה יד) מאכולת רצופה (צערקלאַפֿסט, צער-ריבען) ענין הכאה ומעוך .

רקמי (מוס' כלים ב) שהופכת עליה את הרוקמי ; צ"ל "רונקי" כמו במשנה, ע"ע .

רקיע ל"מ (כראשית א ז) ויעש אלקים את הרקיע (היממעל, אטמאָס-פֿערע) אויר השמים [נז] .
רקע

[נז] רקיע (כראשית א ז) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, ויעש

רקע ת' למתפרות כסתות (יחזקאל יג יח) רקיע חשוך (פֶּלַעַק, לאפפֶּען) פני מטליות, מע' רקע א .

רקתא (נ"צ כו.) כי הוּו נפצי כתנא הוי אולי רקתא כו'; לדעתי צ"ל "רקתא" כמו בחולין (נא:) כתנא דדייק כו' רקתא היישנין; הנעורת

ה דק שנופל מן הפשתן .

רוּרם ת' יתרומם (תהלים כו ה) יתרורם (ערהעבען) .

ריש (א) ריש (גיטין מה:) ריש ריש בחמרי *res* (זאכע, דינג) דבר דבר .

ריש (ב) ריש (דברים לז לג) בישין ברישי חיוין (גיפֶט) ארם .

רש

אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן ויקרא אלהים לרקיע שמים . (תהלים קמח ד) הללוהו שמי השמים והמים אשר מעל השמים . כל המפרשים ז"ל נלאו לבוא עד חכונות מקראות אלה , כי לא יבינו דעת בחיזו חופן הוא מליאות הרקיע בתוך המים? ומה המה המים אשר מעל השמים? הלא לפי חוקי הטבע אשר הטביע הבורא ב"ה במעשה בראשית , כל הכבד יותר מוכרח לרדת יותר להמרכז, היא האדמה; א"כ המים אשר הם יותר כבדים מאויר הרקיע מוכרחים לסקוע לתחת, ומושם על פני האדמה, לא ממעל בשמים—ועוד נפלא מזה יהיו לנו דברי חז"ל בענין זה, והם: (תענית ע:) תניא ר"א אומר כל העולם כולו ממי אוקיינוס הוא שותה שנאמר וחד יעלה מן הארץ והשקה וגו' כו', ר' יהושע אומר כל העולם כולו ממים העליונים הוא שותה שנאמר (דברים יח) למטר השמים תשטה מים אלה מה אני מקיים וחד יעלה מן הארץ מלמד שהעננים מתגברים עולים לרקיע ופותחים פיהם כנוד ומקבלים מי מטר כו' ע"כ . אשר מדבריהם נלמד שהינו ענין "מים העליונים" כששטן, מים אשר מהם יבוא הגשם אלינו, ומה המה? ואים, איפו הם? אין פותר ומגיד לנו .

אשר ע"כ שעיפי ישיבוני לפחור מובן החידה הזאת, ולעשותה ישר ע"פ ידיעת חכמת הטבע (פֶּהֶזִיק) אשר חכמים הורונו בזמן הזה, ואומר: חוקרי הטבע הראשונים חשבו והחליטו שכל הגמלאים אשר בארץ מורכבים הם מארבע יסודות, והם: אש, רוח, מים, עפר; ואולם חכמי זמנינו אשר הפליאו עלה ודעה עפ"י נסיונות שונות רבות, הוכיחו בהשכל, כי טעו הראשונים בזה, וכי יש גם מאלה ארבעה, מורכבים מיסודות אחרים פשוטים, כי המים הרכבו משני אוירים (גאזע) מאויר המימי (וואסערשמאָף גאז) ומאויר החיים או "החמוצי" (זויערשמאָף גאז), שני אוירים אלה מתמזגים בערך ושעור ידוע מזה ומזה, ע"י אש העלקערי להיות נחכים למים, והם המים המורכבים שלנו, שעינינו רואות . וכזאת נוכל לעשות גם לנו להרכיב במלכת חושב שני אלה אוירים למים, וכן להפריד את מזג המים ולהשיבם לקדמות נעוריהם לשני אוירים הנ"ל . האויר המימי הזה לאשר הוא קל כשנים עשר (או כו"ד) פעמים יותר מאויר ההמוצי או אויר הנשימה (אטמאָסֶפֶרָא) הוא מרומים ישכון ומושבו ממעל לעגולת הנשימה, כפי חוק הטבע אשר כל הקל יעלה על פני הכבד ממנו.—ועתה קום קרא דברי חכם אחד פולניא, סניידעלֶקִי שמו בספרו *dziela Sniadeckiego* (חלק ז' נד פב) שאעתיקם ללשון עבר, בדברים האלה: אויר יסוד המים (או אויר הנוער) הוא קל כשנים עשר פעמים מאויר החומצי אשר לפי ערך קלותו כן יתרומם וישמה לו שטוח על פני האטמאספער"א ממעל ושם כאשר יתמזג עם אויר החומצי אשר מתחתיו ע"י זיקי אש העלקערי יהיה נסיבה לחיזונות אויריים (פֶּעֶנְאָמֶען) שונים כמו כוכבים הנופלים (שנופֶּשֶׁטערן) אור הצפוני (נאָרדֶליכט) כו' כו', ולבעבור כי הדלקת שני האוירים בעלקערי יתיכס למים ויבוא בגשם לנו, יש לנו לחשוב ולהאמין כי הטבע תמלא ע"י חזיון הזה את חסר המים אשר יגרע באדמה מדי עת ע"י החיים, הצמחים והמוצקים, אשר כולם יאספו לחוסר את המים המורכבים, ויפרידום פרוד

מוגי

רש (דברים טו ז) דירשי בחבריה (פֶּאָר-רעון) ענן תביעה.

רשל (זנחיס יח.) בגדים המרושלין (הערונטער-העראב-לאססען) מושפלים.

רשין (שמות לד כו) וארשין פירי אילניכו (פֶּעֶרְנִיכְטֶען).

רשות (אבות א) ואל תחודע לרשות

(אברונקייט) מלשון ריש וראש.

ב) רשות (עירובין מא:) ג"ד מעבדין כו' והרשות (גלוייבטער,

שולדען) חובות, שיש לו נושים רבים. רתוי (חגיגה טו.) רתוי לו (בילליג, רעכט) ראוי ונוח.

רתך (שבת טז:) ונתנן לצורך ורתכן (לעטהען) שמדביק בכסף במקום השבר.

מזני (בעמיש) כי יקחו להם את אויר המימי, ואת החמוצי ישלחו הלאה ע"י העלים כו' לרוח; ולולא זאת הלא מעט מעט יחסרו מי בראשית, וימים יבואו ואבדו מים מני ים ונהרות יחרבו וייבשו. וגם כי רבים המחזיקים בדעה זאת, לא נוכל לקבלה עוד ליסוד בטוח ובלתי מסופק, עכ"ד. — ממואל דבריו נוכחנו אל נכון כי שנים הם המינים הנקראים בשם מים, ואשר ידובר מהם במעשה בראשית, והם: חומר מים פשוט (וואססערשטאף גאז) וחומר מים מורכבים הקשור כבר עם אויר החומלי, והם מים שלנו. — ועתה נשוב לדברת חוה"ק במעשה בראשית, והוא: כאשר היה העולם כולו מים צמים (עי' ב"ר) ורוח או אויר הנמלא עוד לא נמשך וגמגמ באויר החומלי או החיים שממנו חיי כל בשר וכל הנמלאים, עלה בראונו ית' לכוון ולחזק (עיין רש"י) את הרקיע, והוא נזה כי יתפרדו חומר והמון מים רבים לחומרים השנים שממנו יולדו, וישונו להיות אויריים שנים, האחד, הוא חומר מים הפשוט (וואססערשטאף גאז) השוכן מרומים בקלותו, והשני, הוא אויר החומלי או עגול הנשימה (אטמאספֶּערא) הנקרא בשם "רקיע השמים" כדעת הראשונים ורוב המפרשים ז"ל, וככתוב (בראשית א' כ) ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים, אשר עי"ז נמלא באמת מליחות הרקיע בתוך המים, בשכנו בין המים המורכבים אשר מתחת, ובין המים העליונים, הוא יסוד אויר המימי, אשר ממעל, שהם המים אשר מעל השמים, ויהיה ענן מלת ויבדל, הבדל מקומי וגם איכותי, כי נבדלים שני מיני מים אלה בטבעם ומחזיהם.

ואחרי הודענו כל אלה נקל לנו להבין גם דבר מחלוקת ר"א ור"י, כי דעת ר"א הוא כדברי החומרים אשר לא יחודשו מים בעולם כ"א אותם אשר נהווו בעת הבריאה, וממם התחווים הארץ שותה, אבל ר"י אומר לאשר הם נאמר כזאת, בהכרח כי מעט מעט יחסרו המים מני ארץ, יכלו ויאבדו, ע"כ הטיב לשפוט (כדעת החומרים) שהמים יחודשו מדי עת מהרכבת אויר החומלי עם אויר המימי אשר למעלה, ומהם תולדות הנפש, וכי האד העולה מן הארץ הוא רק לעורר חומר העלעקטרי הוא הברק אשר עי"ז יותכו שני האוירים כנ"ל [הדברים האלה נדפסו בהמליץ שנת תרכ"ד נומ' ל', ועתה אוסיף להגיד כי ישר נבאר עי"ז עוד שני כתובים במקרא. (תהלים קלה ו) מעלה נשיאים מקנה הארץ ברקים למטר עשה מולת רוח מאורותיו. ואם הכוונה במלת רוח להרוח הנושבת ומעלה העצים, הלא הפך המשורר את הסדר והיה נכון להזכיר בראשונה "מולת רוח" ואח"ז "מעלה נשיאים"; אבל לדרכנו יהיה הכוונה פה לרוח האויר המימי, וזהו, שע"י הברקים (הוא חומר העלעקטרי) הוא מולת את רוח המימי הזה מאורות שכתו בשמי מעל להורידהו בתבנית מטר לארץ. — (איוב לו כז) כי יגרע נטפי מים יזוקו מטר לאדו; יהיה פירושו: לאשר יגרעו [ויחסרו] נטפי מים [בהמליחות מדי עת, באשר יפרדו לאוירים בהלמחיס וכדומה כנ"ל, לזאת, למען מלאות החסרון הזה] יזוקו [ויחכו הברקים] מטר [משלים החסרון] לאידו [אשר יעלה].

רתיכום (ספרי ולחחקן) מלך ב"ו יושב על בימה שלו מתירא הוא מפני רתיכום שלו שלא יחזירנו; נראה שצ"ל "רתריכום" *ρητορικος* (רעדנער, פאָלקסרעדנער) מדבר ומסליץ עניני העם לפני שופט ומושל.
רתע (ירו' זרכות ה) נחש מרתיע ובא; כמו "מרתית" (צישען) משמיע קולו [ע"ע נשף א לעיל] (ובמדרש זמ"ר יח) הנוס' "מרתית". ת' יחס לבבו (דזכיס יטו) ירתע לביה; ענין כעס חמה ורחחא.
רתק (ז"ר מה) שהרתיק אחר מזה"ד אנהאלמען, נאכוזען, פֿער-לאנגען) ענין חפוש.

ש

שא (א) (ע"ז כט:) השיאו לדבר אחר (ענטריקען) הסיח דעתו, ע"ע סע לעיל.
שא (ב) (ר"ס כג:) היו משיאין משואות כו' לישנא דיוקד (ברענען) ל"מ.
שאוב (ירו' גריו' ה) למלאות את השאוב מים (שאפֿער) כלי לשאוב בו. ובירוש' (מיכ ה) גרים "את הניאוב".
שאט (קדושין ע:) מאי שיאטייה דמר הכא (זוכען; וואנדעלן) מל"מ, ענ' חפוש.
שאל (שמות יב לו) ושאלו מסצראי (לייהען, באַרגען) ל"מ.
שאלתא (דניאל ד יד) ומאמר קדישין שאלתא (געבאָט; בעשלוס) פקודה וגזירה.
שאף (איוב ז ז) כעבדא דשאף טולא (שאפֿען, ווינשען) ל"מ.
שאר (קה"ל ג יט) ושארות גברא חייבא מן בעירא (פֿאַרצוג) יתרון.
שב ת"י ויום השביעי שבת (דזכיס ה יד) וביומא שביעהא שב וניח (רוהע) מל"מ בשובה ונחת. (ישעי' סו

כג) ובזמן שכא בשבא (רוהעמאג) שבת. **שיבא** (קה"ל, ויתרון ארץ) שיבא למן עבר [למעבד] חברא. (פסחים עד:) דקל כו' איידי דאית ליה שיבא (באסט) הוא הסיב, קליפה הרכה.
שבב (סוטה יג:) ששבב את יצרו; מל"מ (הוסע חו) שבבים (שטי-קען, צערבראָבען).
שבה ת' שעשועים (משלי ח ל) שבוחין (ערגעטצען).
שבה ת' גלה הציר (משלי כז כה) שבת [או, שוח"ח] עמירא (וואכסען, שפראַטצען) ענין צמיחה וגידול, וכן בלס"ו.
שבה ת"י במים אדירים (שמות סו ז) ושקעו הי כאברא מיא ממשבחיא (וועללען, וואַגען) משברי ים, מלשון (סהלס פס י) בשוא גליו אתה תשבהם.
שבכה (שנת מ:) למעלה מן השבכה כע' סבכה (קאָפּלענעטצע, סייחטקע).
שבסר (ת"י זלזשית לו ז) בר שבסרי שנין (זיבענצעהן) שבעה עשר.
שבעא (דזכיס טז ט) שבעא (זיעבען) שבועין (וואַכע). כו' חגא דשבו עיא (וואַכענפֿעסט) ל"מ.
שבק ת' בדים (יחזקאל מזו) שבקן (צווייגע) נטישות, וכן ת' מלת נמש "שבק".
שבק (ירו' גיטין ד) הוי משבק אתתיה (געשיעדען) ענין גירושין.
שבק ת' וסלחת (שמות לד ט) ותשבוק (פֿערצייהען).
שבר (ז"ר ח) מה שברון נעשה במדינה; מל"מ, תשבירני" (האנדעל, גע-שעפֿט) עסק ומסחר.
שבשב ת' ועוד יחליף (איוב יד ז) ותוב ישבשב; מע' שבשו, פ' ישלח שריגים (רעבען) וענפים.
שבשוש (וי"ר לג) משכשושין שבא"י; כע'